

RAZISKOVALNA NALOGA

Speča kraljica se prebuja

OSNOVNA ŠOLA LJUBEČNA

AVTORICE:

Katja Gorenšek, 9. razred devetletke
Vid Hojnik Pešec, 9. razred devetletke
Maja Jakob, 9. razred devetletke

MENTORICA:

Monika Kaluža, prof.

marec 2006

VSEBINA

POVZETEK NALOGE.....	3
ZAHVALA.....	4
1 UVOD.....	5
1.1 NAMEN RAZISKOVALNE NALOGE.....	6
1.2 HIPOTEZE.....	7
1.3 METODOLOGIJA DELA.....	8
2 TEORETIČNI DEL.....	9
2.1 ZGODOVINA OPEKARSTVA NA LJUBEČNI.....	9
3 RAZISKOVALNO DELO.....	10
3.1 ANKETA 1.....	10
3.1.1 Anketni vprašalnik 1.....	10
3.1.2 Analiza ankete 1.....	10
3.2 ANKETA 2.....	15
3.2.1 Anketni vprašalnik 2.....	15
3.2.2 Analiza ankete 2.....	17
3.3 OPEKARNA HOJNIK.....	23
3.3.1 Tradicionalen postopek izdelave.....	25
3.4 SPEČA KRALJICA SE PREBUJA.....	27
4 ZAKLJUČEK.....	29
5 LITERATURA.....	30
5.1 PISNI VIRI.....	30
5.2 USTNI VIRI.....	30
6 PRILOGA.....	31

POVZETEK NALOGE

Turizem smo ljudje in naša kulturna dediščina je marsikomu zanimiva. V nalogi smo predstavili zgodovino poljskih opekarn in opisali tradicionalen postopek izdelave opeke, ker menimo, da je to turistična prihodnost našega kraja.

Med ljudmi smo opazili veliko zanimanja za promocijo poljskih opekarn, saj so si jih ogledovali že ljudje iz drugih krajev Slovenije in sosednjih dežel. Ker so opekarne kulturna dediščina kraja in Slovenije, in ker so že skoraj propadle, želimo eno izmed njih ohraniti ter predstaviti ostalim ljudem, ki zaidejo v naše kraje.

Naredili smo načrt, kako to storiti. Načrt zajema zgraditev muzeja na prostem. Avtohtono Samčevo poljsko opekarno, ki smo jo vključili v ta projekt in je ena izmed štirih poljskih opekarn, ki jih še lahko vidimo na Ljubecni, želimo spremeniti v muzej. Pri krajevni skupnosti smo dobili močno podporo, saj je obuditev tudi v njihovem interesu. Z anketo, ki smo jo izvedli med krajani, smo ugotovili, da si tudi oni želijo pomagati. Projekt je bil pozitivno sprejet tudi med učitelji, saj ga lahko pri določenih predmetih vključijo v učni načrt.

Žalostno pa je, da je v kraju samo ena poljska opekarna zaščiten kot kulturni spomenik, kljub temu da smo mogoče edini kraj v Sloveniji, ki ohranja živo zgodovino ročne izdelave opeke.

ZAHVALA

Raziskovalna naloga, ki je sedaj v vaših rokah, ne bi nastala brez pomoči in spodbude nekaterih ljudi.

Zahvaljujemo se gospodu ravnatelju Martinu Grosku, ki nam je kot član odbora krajevne skupnosti posredoval statistične podatke o poljskih opekarnah na Ljubečni. Zahvalili bi se tudi gospodu Romanu Pešču, ki nam je veliko povedal o poljskih opekarnah na Ljubečni, njihovem delovanju ter nam prikazal tradicionalen postopek izdelave opeke. Hvala tudi vsem anketiranim, ki so si vzeli čas ter rešili našo anketo, še posebej pa tistim, ki so nam s poznavanjem poljskih opekarn veliko pomagali pri raziskovalnem delu.

Najlepša hvala tudi naši mentorici, gospe Moniki Kaluža, ki nas je pri raziskovalnem delu spodbujala in nam pomagala. Hvala tudi staršem in učiteljem za spodbudo pri raziskovalnem delu.

Katja, Maja in Vid

1 UVOD

Letos praznujemo sto let Turistične zveze Slovenije in organiziranega razvoja turizma na Slovenskem. Slovenija ima s svojimi naravnimi danostmi, kulturno dediščino in dosedanjimi uspehi na področju turizma velike možnosti za še uspešnejši razvoj turizma. Veliko pa lahko pripomoremo tudi mi, mladi.

Tako smo se mladi raziskovalci iz Osnovne šole Ljubečna odločili, da naredimo raziskovalno nalogo z naslovom Speča kraljica se prebuja. Turizem ne pozna meja, zato bi radi v naš kraj privabili ljudi iz drugih krajev in drugih držav ter jim predstavili domačo obrt, po kateri je naš kraj prepoznaven, opekarstvo.

Tako mladi kot starejši imamo ideje, zamisli in vizije. Uresničimo jih skupaj!

1.1 NAMEN RAZISKOVALNE NALOGE

V Sloveniji so znane naslednje domače obrti: tkalstvo, čevljarstvo, lončarstvo, čipkarstvo, suha roba, kovaštvo, svečarstvo, izdelava pirhov ..., nikjer pa nismo zasledili opekarstva. In to nas skrbi. Prebivalci Ljubečne in njene okolice vedo, po čem je znana. Vedo, da so se tukajšnji kmetje v preteklosti ukvarjali z domačo obrtjo, ki jim je dajala dodaten vir zaslužka – z opekarstvom. Toda ostali – Slovenci, Evropejci? Ti ne vedo.

Cigonce, kot jim pravimo prebivalci Ljubečne, propadajo. Le na dveh kmetijah vztrajajo pri omenjeni domači obrti še danes. Vedo, da postaja obrt zanimiva ne samo zaradi njenega zgodovinskega sporočila, ampak tudi zaradi njenih produktov, ki so zelo uporabni v dekorativne namene pri oblikovanju stavb in notranjih prostorov.

Z nalogo bi radi predstavili opekarstvo kot domačo obrt vsem tistim, ki jim ta panoga še ni znana. Poleg tega pa želimo spodbuditi vse krajanke in vodilne v naši krajevni skupnosti ter občini, da naredijo korak naprej in nam pomagajo pri uresnitvi naših idej.

Mi, mladi raziskovalci, bi radi, da se speča kraljica prebudi. Želimo, da se na Ljubečni naredi muzej, v katerem se bodo lahko obiskovalci seznanili z zgodovino opekarstva v našem kraju. Lahko si bodo ogledali opekarno, sušilnico in pripomočke za izdelavo opeke. Prav tako bi jim radi predstavili tradicionalen postopek izdelave opeke.

Da bi videli in občudovali »našo« domačo obrt, smo v nadaljevanju predstavili svoje ideje in vizije, ki so z malo truda, skupnih moči in dobre volje, uresničljive.

1.2 HIPOTEZE

Ideja za našo nalogo je nastala na kar nekaj hipotezah, in sicer predvidevamo:

- da večina poljskih opekarn propada,
- da Ljubečani poznajo izraze poljska opekarna, pečnica, cigonca, ljudje v širši okolici pa ne,
- da razen domačinov, ljudje ne poznajo ročnega postopka izdelave opeke,
- da večina ljudi še ni spremljala izdelave opeke na tradicionalen način,
- da Ljubečani želijo turistom predstaviti tradicionalno obrt kraja,
- da bi ogled postopka izdelave opeke tudi učitelji lahko vključili v učno snov pri določenih predmetih,
- da ljudje v širši okolici Celja ne poznajo izraza poljska opekarna.

1.3 METODOLOGIJA DELA

Naše raziskovalno delo se je začelo v knjižnici Celje, kjer smo poiskali literaturo, ki bi nam bila pri raziskovalnem delu v pomoč. Pomagali smo si tudi z raziskovalno nalogo, ki so jo pred leti napisali učenci naše šole.

Sledilo je terensko delo. Krajane Ljubečne smo anketirali, saj smo želeli izvedeti, če vedo, kaj so poljske opekarne in kje na Ljubečni le-te stojijo. Želeli smo tudi njihovo mnenje o obuditvi poljske opekarne v turistične namene in njihove predloge za čim boljšo promocijo opekarstva na Ljubečni. Anketo smo ob koncu analizirali.

Prav tako smo naključno anketirali učitelje celjskih osnovnih šol. Povprašali smo jih, če vedo, po čem je znana Ljubečna. Zanimalo nas je tudi, ali poznajo tradicionalen postopek izdelave opeke in ali bi ogled tega postopka vključili v učni načrt ter pri katerem predmetu bi to storili. Tudi to anketo smo analizirali.

V raziskovalno delo smo vključili tudi ogled stare, še delujoče poljske opekarne pri Hojnik, kjer ohranjajo tradicijo ročne obrti. Pogovarjali smo se z lastnikom opekarne, ki nam je predstavil omenjeno ročno obrt in njeno zgodovino. Izdelavo opeke je tudi praktično prikazal. Imeli smo srečo, da opeko žgejo v zimskem času in smo lahko postopek izdelave opeke spremljali v celoti.

Na Ljubečni smo poiskali poljsko opekarno, ki je najbolj avtohtona, in ki bi jo obnovili kot muzej. Nato smo naredili načrt za obnovo stare poljske opekarne. Z njim smo odšli na pogovor s predstavnikom krajevne skupnosti Ljubečna. Zanimalo nas je, če imajo na krajevni skupnosti podatke o tem, koliko poljskih opekarn je še na Ljubečni in kdo so njihovi lastniki. Povprašali smo, ali ima krajevna skupnost namen zaščititi kulturno dediščino kraja. Zanimalo nas je tudi, kakšne načrte imajo v prihodnosti za ohranitev opekarstva kot domače obrti in kako skrbijo za promocijo Ljubečne in opekarstva. Na koncu smo predstavniku krajevne skupnosti predstavili naše ideje in ga prosili za njegovo strokovno mnenje.

S tem naše raziskovalno delo še ni bilo končano. Vse pridobljene podatke smo uredili in jezikovno pregledali. Izdelali smo brošuro, s katero bi muzej opekarstva na Ljubečni predstavili širši javnosti. Prav tako smo izdelali maketo muzeja, kot smo si ga mi zamislili. Tako smo naše raziskovalno delo zaključili.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 ZGODOVINA OPEKARSTVA NA LJUBEČNI

Domača obrt ali rokodelstvo je razvito že stoletja. Razvilo se je predvsem v krajih, kjer kmetovanje ni prineslo dovolj zaslužka ter med revnejšim prebivalstvom in je tako vedno predstavljalo dodaten vir zaslužka. Poleg izdelovanja »suhe robe«, se je v raznih slovenskih krajih že zelo kmalu razvilo pletarstvo, čipkarstvo, kovaštvo in tudi opekarstvo.

Ljubečna je znana po nahajališčih kvalitetne gline. Zato ne preseneča, da so se na tem mestu razvile poljske opekarne ali pečnice, kot jih imenujejo domačini. Ime poljske opekarne so dobile zaradi tega, ker so bile postavljene v sklopu kmetije. Opekarstvo je bila kmetova dopolnilna dejavnost in mu je nudila dodaten vir zaslužka. Delo je bilo sezonsko in so ga opravljali vsi domači, tudi otroci

Prve navedbe o poljskih opekarnah na Ljubečni so iz leta 1820. Močno so vplivale na življenje vaščanov. Prvotna redka kmečka naselja so se zgostila, ker je delo na opekarnah omogočilo večji zaslužek najrevnejšim vaškim prebivalcem. Tako bi naj bilo že v 18. in 19. stoletju na Ljubečni 11 poljskih opekarn: Vovkova, Zg. Rezarjeva, Trobiževa, Svetčeva, Šumarjeva, Juterškova, Mirnik - Jurčakova, Kegeljčeva, Tinova in Koželjeva, po ena pa v Začretu in Lipovcu.

V drugi polovici 19. stoletja naj bi število poljskih opekarn zraslo že na 16. Poleg letih pa je na Ljubečni že okoli leta 1890 napredni in podjetni mož, posestnik Štefan Koželj postavil tovarno za izdelovanje opeke, imenovano Ringofen, kjer so na leto izdelali 3–4 milijone opek. Do večje povečave tovarne je prišlo leta 1901. Takrat je tovarna imela okrog 50 delavcev. Po Štefanovi smrti se je Franc Sodin poročil z njegovo ženo in prevzel opekarno. Leta 1935 je opekarno prevzel Stanko Sodin. Ta je ponovno moderniziral opekarno.

V začetku 20. stoletja je bilo na Ljubečni 50 cigonc, ob začetku 2. svetovne vojne pa le še 32. Po letu 1945 so ročno izdelavo opeke začeli opuščati (povzeto po raziskovalni nalogi Opekarstvo v Ljubečni).

Danes izdelujejo opeko le še na 2 mestih, v Čatrovi in Hojnikovi opekarni, kjer se trudijo razvijati domačo obrt še naprej.

Slika 1: Opekarna poljskega tipa na Ljubečni
(VIR: Gospa Jana Draksler, Celje, 1986)

3 RAZISKOVALNO DELO

Na začetku našega terenskega raziskovalnega dela smo anketirali krajane Ljubečne, saj smo želeli izvedeti, če vedo, kaj so cigonce ali poljske opekarne in kje na Ljubečni le-te stojijo. Želeli smo tudi njihovo mnenje o obuditvi poljske opekarne v turistične namene in njihove predloge za čim boljše promocijo opekarstva na Ljubečni.

3.1 ANKETA 1

3.1.1 ANKETNI VPRAŠALNIK 1

Pozdravljeni. Smo učenci 9. razreda devetletke iz OŠ Ljubečna. Delamo raziskovalno nalogo z naslovom **SPEČA KRALJICA SE PREBUJA**. Prosimo vas, da nam odgovorite na nekaj vprašanj. Vaši odgovori nam bodo v veliko pomoč pri raziskovalni nalogi.

1. Spol

- ženski
- moški

2. Starost

- do 20 let
- od 20 do 40 let
- od 40 do 60 let
- nad 60 let

3. Kaj pomeni beseda CIGONCA?

4. Ali mogoče veste, kje na Ljubečni so bile poljske opekarne?

- da _____
- ne

5. Kakšna se vam zdi ideja, da bi obudili staro poljsko opekarno v turistične namene?

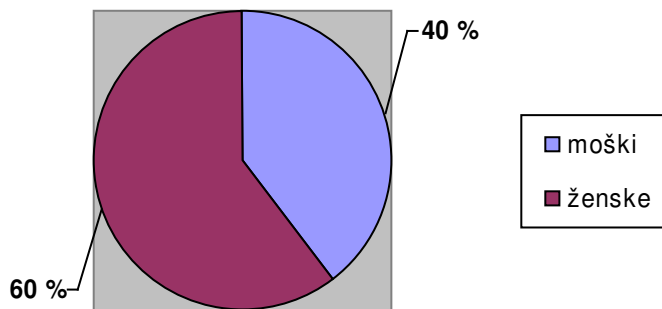
6. Ali imate kakšno idejo, kako bi obudili staro poljsko opekarno?

Hvala.

Raziskovalci: Katja, Maja in Vid

3.1.2 ANALIZA ANKETE 1

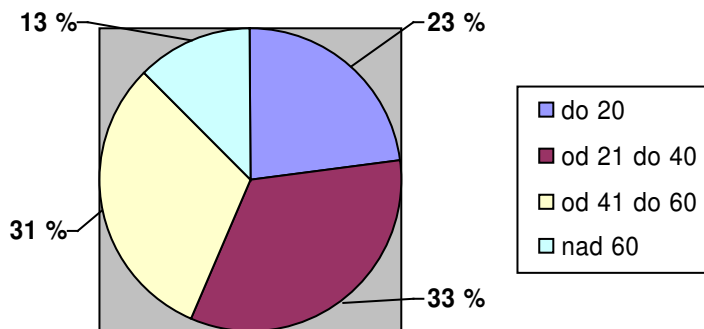
1. Spol

Graf 1: Delež anketiranih glede na spol

Anketirali smo 60 odstotkov žensk in 40 odstotkov moških.

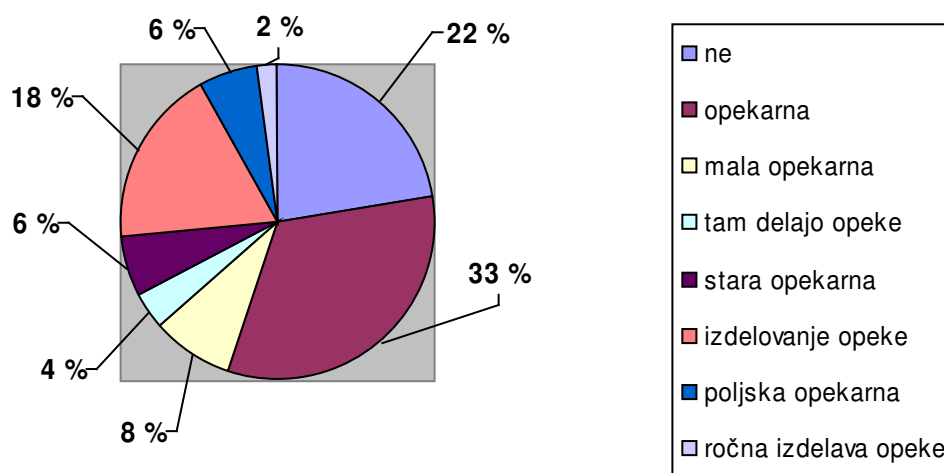
2. Starost

Graf 2: Delež anketiranih glede na starost

Največ anketirancev (33 %) je bilo starih od 21 do 40 let, 31 odstotkov vprašanih je imelo od 41 do 60 let, 23 odstotkov pa je bilo starih do 20 let. Najmanj anketirancev (13 %) je bilo starih nad 60 let.

3. Kaj pomeni beseda cigonca?

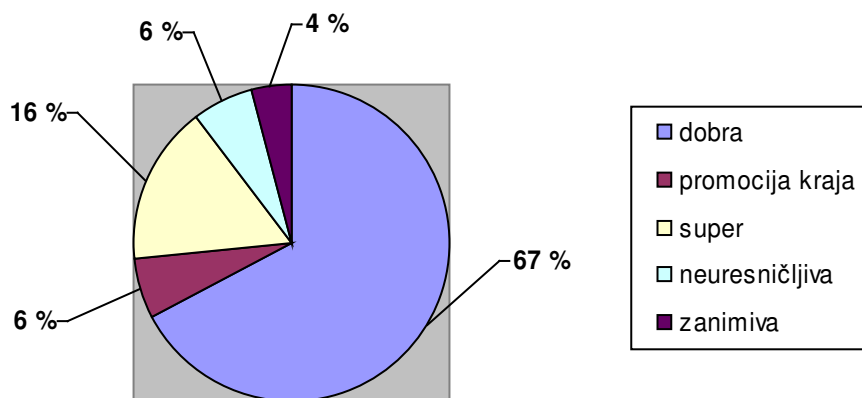
Graf 3: Poznavanje besede cigonca

Krajane Ljubečne smo spraševale po pomenu besede cigonca. Največ vprašanih (34 %) je odgovorilo, da gre za opekarno. 22 odstotkov vprašanih ni vedelo pomena te besede. Da beseda cigonca govori o izdelovanju opeke, je menilo 18 odstotkov anketiranih. 8 odstotkov vprašanih je odgovorilo, da gre za malo opekarno. Beseda cigonca pa bi naj po mnenju 6 odstotkov vprašanih pomenila poljsko opekarno, prav toliko odstotkov pa jih meni, da gre za staro opekarno. 4 odstotki vprašanih pa menijo, da gre za besedo, ki pomeni kraj, kjer delajo opeko. Najmanj (2 %) vprašanih besedo cigonca povezuje z ročno izdelavo opeke.

4. Ali veste, kje na Ljubečni so bile cigonce?

29 odstotkov anketiranih ni vedelo, kje na Ljubečni so se nahajale cigonce. 71 odstotkov anketiranih pa je zapisalo, da so se cigonce nahajale pri Hojniku, Šumru, Čtru, Fidlerju, Rečniku, Špesu, Rezarju, Brešu in Trobinu. Nahajale pa so se tudi pri gasilskem domu, v Kocbekovi ulici, v Leskovcu, v Trnovljah in v Začretu.

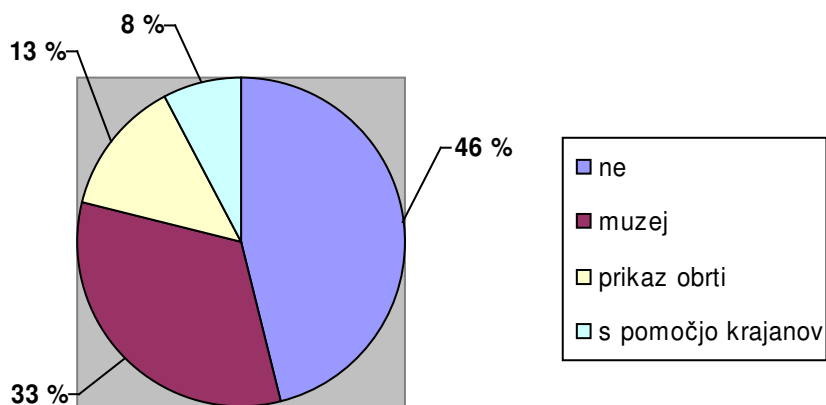
5. Kakšna se vam zdi ideja, da bi obudili staro poljsko opekarno v turistične namene?

Graf 5: Mnenje anketiranih o obuditvi poljske opekarne v turistične namene

Na vprašanje, kakšna se vam zdi ideja, da bi obudili staro poljsko opekarno v turistične namene, je 33 anketiranih (68 %) bilo navdušenih nad idejo. 3 anketiranim (6 %) se zdi ideja kot velika promocija kraja. 8 vprašanih (6 %) meni, da je ideja super. 3 vprašani (6 %) pa mislijo, da je to neuresničljiva. 2 anketirancema (4 %) se zdi ideja zanimiva.

6. Ali imate kakšno idejo, kako bi obudili staro poljsko opekarno?

Graf 6: Predlogi za obuditev stare poljske opekarne

46 odstotkov anketiranih nima idej, kako bi obudili staro poljsko opekarno. 33 odstotkov anketiranih bi želelo, da se staro poljsko opekarno obnovi kot muzej. Vprašani bi jo obudili tudi tako, da bi prikazovali domačo obrt (13 %). 8 odstotkov anketiranih pa bi staro poljsko opekarno obudilo s pomočjo krajanov.

3.2 ANKETA 2

Naključno smo anketirali tudi učitelje celjskih osnovnih šol. Povprašali smo jih, če vedo, po čem je znana Ljubečna. Zanimalo nas je tudi, ali poznajo tradicionalen postopek izdelave opeke in ali bi ogled tega postopka vključili v učni načrt ter pri katerem predmetu bi to storili. Anketa in njeni rezultati so sledeči:

3.2.1 ANKETNI VPRAŠALNIK 2

Pozdravljeni. Smo učenci 9. razreda devetletke na OŠ Ljubečna. Delamo raziskovalno nalogo z naslovom **SPEČA KRALJICA SE PREBUJA**. Prosimo vas, da nam odgovorite na nekaj vprašanj. Vaši odgovori nam bodo v veliko pomoč pri raziskovalni nalogi.

1. Spol

- moški
- ženski

2. Starost

- do 20 let
- od 20 do 40 let
- od 40 do 60 let
- nad 60 let

3. Ali veste, po čem je znana Kropa? Napišite po čem.

- da _____
- ne

4. Ali veste, po čem je znana Ljubečna? Napišite po čem.

- da _____
- ne

5. Ali poznate kakšno poljsko opekarno v okolici Celja? Kje?

- da _____
- ne

6. Ali so bile poljske opekarne še kje drugje v Sloveniji? Kje?

7. Ali veste, kakšen je tradicionalen postopek izdelave opeke? Opišite ga.

8. Ali mislite, da bi bila obuditev poljske opekarne dobra promocija našega kraja?

- Da. Zakaj? _____
- Ne. Zakaj ne? _____

9. Ali bi vi prišli na ogled izdelave opeke na tradicionalen način?

- Da.
- Ne. Zakaj ne? _____

10. Ali bi lahko ogled vključili v učni načrt?

- Da. Zakaj? _____
- Ne. Zakaj? _____

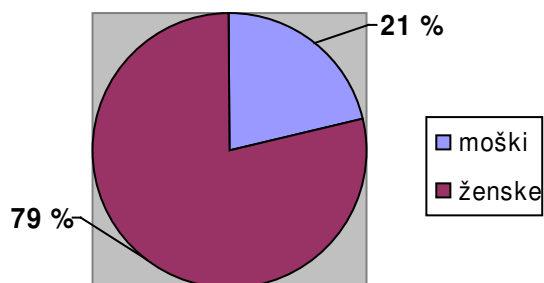
11. Pri katerem predmetu bi ogled vključiti?

Hvala.

Raziskovalci: Katja, Maja in Vid

3.2.2 ANALIZA ANKETE 2

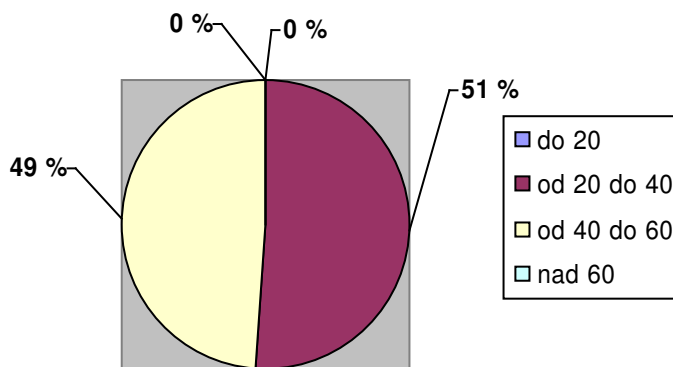
1. Spol

Graf 1: Delež anketiranih glede na spol

Na našo anketo je odgovarjalo 79 odstotkov žensk in 21 odstotkov moških.

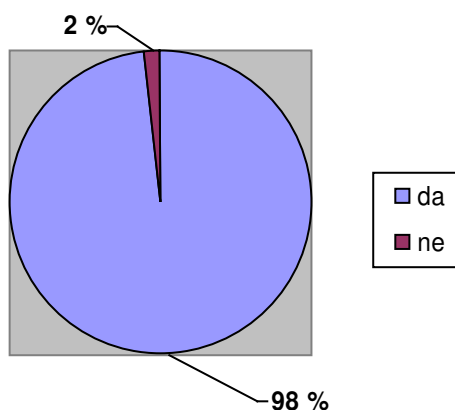
2. Starost

Graf 2: Delež anketiranih glede na starost

51 odstotkov anketiranih je bilo starih od 20 do 40 let.. Od 40 do 60 let pa 49 odstotkov. Anketirancev do 20 let in nad 60 ni bilo.

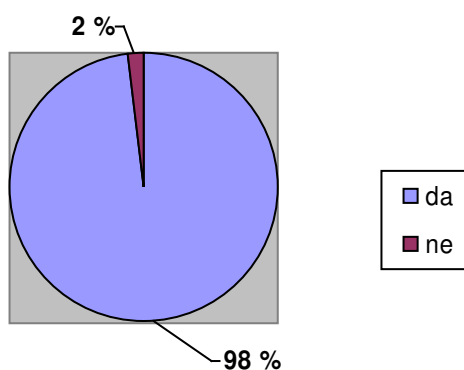
3. Ali veste, po čem je znana Kropa? Napišite po čem.

Graf 3: Delež anketiranih ob prepoznavanju Krope

98 odstotkov vprašanih je pritrdilno odgovorilo na vprašanje, ali vedo, po čem je znana Kropa in navedlo naslednji odgovor: po kovaštvu oz. žeblih. 2 odstotka vprašanih pa ni vedelo po kateri domači obrti je znana Kropa.

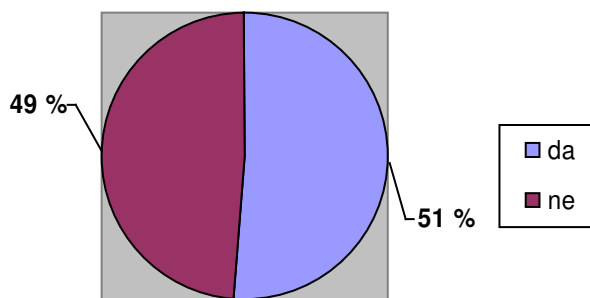
4. Ali veste, po čem je znana Ljubečna? Napišite po čem.

Graf 4: Delež anketiranih ob prepoznavanju Ljubečne

Tudi tukaj so skoraj vsi vprašani (98 %) vedeli, po čem je znana Ljubečna in za odgovor navedli naslednje: po opekarnah oziroma izdelovanju opeke. Samo 1 izmed vprašanih tega ni vedel.

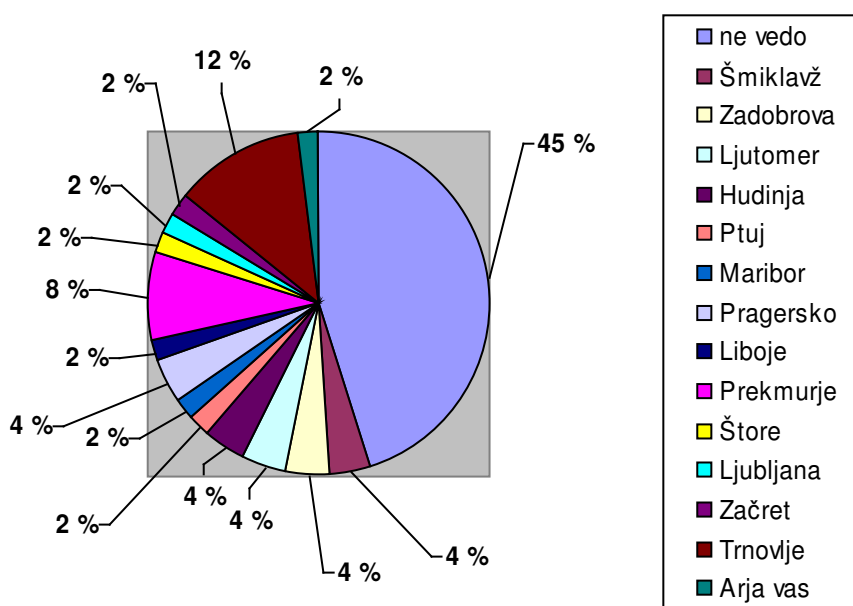
5. Ali poznate kakšno poljsko opekarno v okolici Celja?

Graf 5: Delež anketiranih ob poznavanju opekarn v okolici Celja

Na anketno vprašanje, če anketirani poznajo kakšno poljsko opekarno v okolici Celja, je 54 odstotkov anketiranih odgovorilo z da. Omenili so naslednje kraje: Hudinja, Golovec, Opekarniška ulica, Bukovžlak. 49 odstotkov anketiranih pa ne pozna nobene poljske opekarne v okolici Celja.

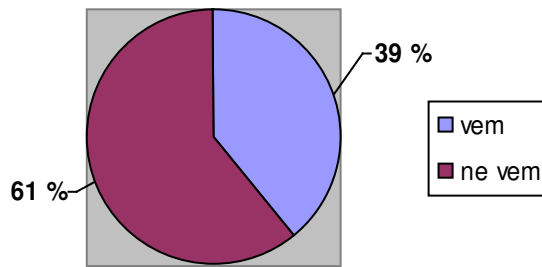
6. Ali so bile poljske opekarne še kje drugje v Sloveniji?

Graf 6: Kraji s poljskimi opekarnami v Sloveniji

Anketiranih je bilo 49 ljudi. Večina je odgovorila, da ne vedo, ali so bile poljske opekarne še kje drugje v Sloveniji (46 %). Med tistimi, ki vedo, jih je največ odgovorilo, da so bile poljske opekarne v Trnovljah (12 %), v Šmiklavžu (4 %), v Zadobrovi (4 %), v Ljutomeru (4 %), na Hudinji (4 %), na Ptuj (2 %), v Mariboru (2 %), na Pragerskem (4 %), v Libojah (2 %), v Prekmurju (8 %), v Štorah (2 %), v Ljubljani (2 %), v Začretu (2 %) in v Arji vasi (2 %).

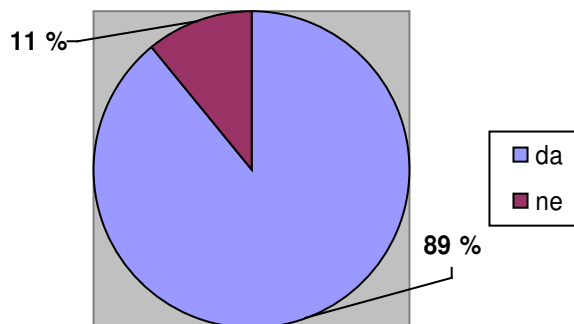
7. Ali veste, kakšen je tradicionalen postopek izdelave opeke?

Graf 7: Poznavanje tradicionalnega postopka izdelave

Večina ne pozna tradicionalnega postopka izdelave opeke, to je 66 odstotkov anketiranih. 34 odstotkov vprašanih pa pozna ročni postopek izdelave opeke.

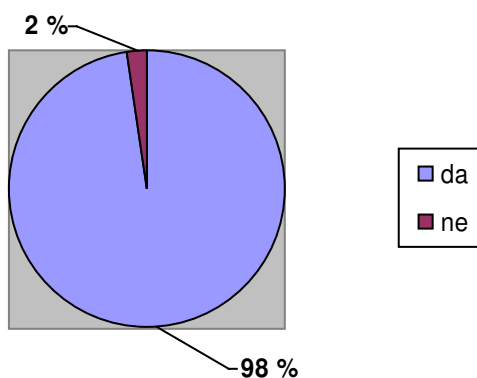
8. Ali mislite, da bi bila obuditev poljske opekarne dobra promocija našega kraja?

Graf 8: Delež anketirancev glede obuditve opekarne za promocijo našega kraja

Od vseh vprašanih jih je 89 odstotkov odgovorilo z da in 11 odstotkov z ne. Tisti, ki so napisali, da obuditev ne bi bila dobra promocija našega kraja, niso utemeljili svojega odgovora. Ostali, ki so pritrdilno odgovorili, pa so navedli naslednje razloge: pozabljena, zanimiva obrt, ki je v Sloveniji ne vidimo več, ker so poljske opekarne redke v Sloveniji, obujanje tradicije, vračanje k naravnim materialom, kraj bi postal turističen.

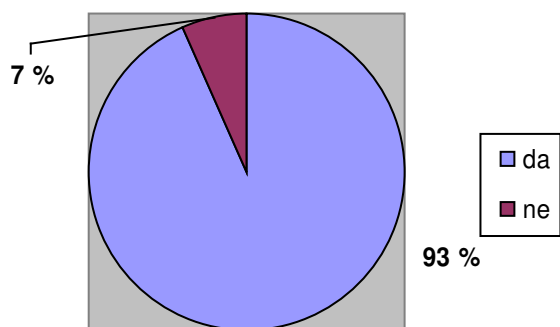
9. Ali bi prišli na ogled izdelave opeke na tradicionalen način?

Graf 9: Ogled tradicionalnega postopka izdelave opeke

98 odstotkov anketiranih bi si z veseljem ogledalo ročno izdelavo opeke, 2 odstotka pa ne.

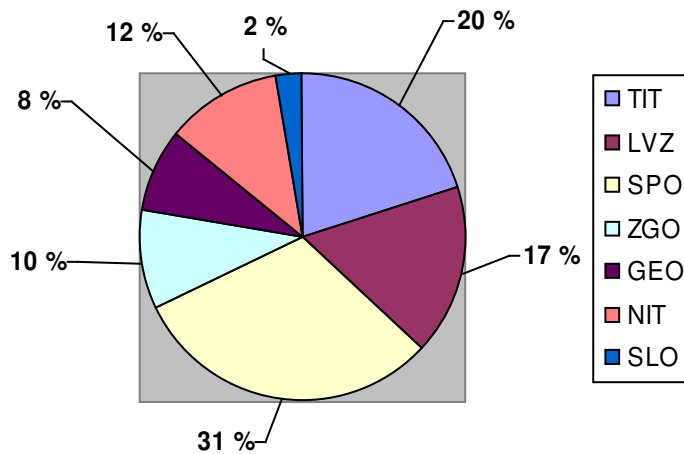
10. Ali bi lahko ogled vključili v učni načrt?

Graf 10: Vključitev v učni načrt

93 odstotkov vprašanih učiteljev bi ogled vključilo v učni načrt, 7 odstotkov pa ne.

11. Pri katerem predmetu bi ogled vključili?

Graf 11: Predmeti, pri katerih je možno vključiti ogled opekarne v učni načrt.

Največ anketirancev (31 %) bi ogled vključilo v učni predmet spoznavanje okolja. 20 odstotkov bi ogled vključilo k tehnični vzgoji. V učno snov predmeta likovna vzgoja bi ogled vključilo 17 odstotkov anketiranih učiteljev. 10 odstotkov anketirancev bi ogled vključilo pri zgodovini. Pri družboslovnem predmetu geografija bi ogled vključilo v učni program 8 odstotkov vprašanih. 12 odstotkov vseh anketiranih bi ogled vključilo k predmetu naravoslovje in tehnologija. Zanimiv podatek je, da bi na ogled prišli tudi v okviru predmeta slovenski jezik (2 %).

3.3 OPEKARNA HOJNIK

V raziskovalno delo smo vključili tudi ogled stare, še delujoče poljske opekarnе. Hojnikova opekarna (slika 2) je, poleg Čatrove, še edina delujoča poljska opekarna na Ljubčeni, kjer še ohranjajo tradicijo ročne obrti. Pogovarjali smo se z lastnikom opekarnе (slika 3), ki je bil zelo prijazen in nam je predstavil omenjeno ročno obrt, njeno zgodovino ter nam odgovoril na že vnaprej zastavljena vprašanja.

Slika 2: Hojnikova opekarna
(fotografirano 27. februarja 2006)

1. Koliko let se ukvarjate z opekarstvom?

Z opekarstvom se ukvarjamo že preko 100 let. S to obrtjo se je začel ukvarjati že moj ded.

2. Kako je zgrajena poljska opekarna?

Cigonce ali tudi pečnice so zgrajene iz več ut (lesenih stavb). V eni uti, ki je sestavljena iz pritličja in podstrešja se izdeluje in suši opeka. V drugi uti pa se opeka žge. Sušilnica je iz vseh strani odprta, da se opeka čim bolje presuši. V opekarni pa se nahaja peč, v katero zložimo opeko in jo nato žgemo.

3. Ali nam lahko opišete postopek izdelave?

Opeko delamo po tradicionalnem postopku. Surovo glino moramo predelati v malto, ki je primerna za oblikovanje. To malto potem oblikujemo s kalupi in posušimo. Ko se opeka posuši, jo žgemo.

4. Kje dobite glino za opeko?

Imamo zaseben glinokop, kjer pridobivamo glino za izdelavo opeke.

5. Kolikokrat na leto žgete opeko in kdaj?

Žgemo jo 2- do 3-krat na leto. Žgemo jo, ko je dovolj suha in to je lahko tudi pozimi.

6. Za kaj se uporablja ta opeka danes?

Iz te opeke danes izdelujemo kamine, krušne peči, tla (v hiši), oboke. Veliko se uporablja za dekorativne namene.

7. Kakšna se vam zdi ideja, da bi staro poljsko opekarno obnovili v muzej?

Ideja bi bila izvedljiva. Za muzej bi lahko bila propadajoča opekarna pri OŠ Ljubečna ali še bolj pri gasilskem domu, ker je bolj avtohtona..

8. Ali bi sodelovali pri nastanku muzeja in demonstraciji izdelave opeke?

Bi, ni problema.

9. Ali mislite, da bi se lahko ciglarskega tekmovanja, ki poteka pri GD Ljubečna, udeležili tudi tekmovalci iz drugih krajev, ki so prav tako znani po opekarstvu?

To bi bilo dobro. Malo bi morali raziskati, kje v Sloveniji se še ukvarjajo z domačo obrtjo izdelovanja opeke in jih povabiti. Malto za to tekmovanje bi pripravil jaz.

10. Ali ste že imeli skupine, ki so prišle na ogled tradicionalnega postopka izdelave opeke?

Na ogled prihajajo skupine iz vse Slovenije. Prišli so že tudi iz Avstrije. Včasih pridejo posamezniki, ki jih cigonce zelo zanimajo.

Slika 3: **Intervju z lastnikom opekarne**
(fotografirano 16. decembra 2005)

Po končanem razgovoru nam je gospod Pešec izdelavo opeke tudi praktično prikazal. Imeli smo srečo, da opeko žgejo v zimskem času in smo si lahko celoten postopek izdelave, tudi pripravo opeke na žganje in samo žganje ogledali.

3.3.1 TRADICIONALEN POSTOPEK IZDELAVE OPEKE

Gospod Hojnik nam je povedal, da potrebujejo za izdelavo kvalitetne opeke kvalitetno glino. Najkvalitetnejšo in najčistejšo glino pa najdejo tudi na Ljubečni. Delovni proces traja več mesecev. Glino (ilovico) ročno kopljejo že v jesenskem času. Izkopano glino premečejo, nato jo pustijo prezimiti na kupih, saj tako v tem času razpadejo vsi drobni delci. Z oblikovanjem začnejo spomladi. Konec aprila oziroma v začetku maja glino večkrat prekopljejo z ostrimi motikami ter dolivajo vodo. Potem jo pregnetejo z bosimi nogami, pri čemer pomagajo tudi otroci. Tako pripravljeno glinsko malto imenujejo mort. Ko ta postane primerna za obdelavo, jo s samokolnicami zvozijo v sušilnico. Včasih so bile samokolnice posebne oblike iz brezovega ali jelovega lesa.

Za izdelavo opeke potrebujejo lok (locn), v katerega je vpeta žica, poseben nož, ploščo (štecl), ki jo za vsako narejeno opeko popeskajo, in poseben lesen model (modelkneht).

Najprej z nožem odrežejo od kupa nekaj morta ter ga povaljajo po posebnem pesku, da se mort ne bi prijemal na modelkneht. Ta mort vržejo v model, ki stoji na plošči (slika 4). Potem vse skupaj primejo, dvignejo v zrak in z vsem skupaj udarijo po mizi, da se mort porazdeli po modelu.

Slika 4: **Demonstracija ročne izdelave opeke**
(fotografirano 16. decembra 2005)

Slika 5: **Sušenje opeke**
(fotografirano 16. decembra 2005)

Tako nastane opeka, ki jo z dvema tankima ploščama odnesejo na popeskana tla, kjer se suši tako dolgo, da jo lahko potem zložijo na lesene deske (štosajo) (slika 5). Tako si naredijo prostor za drugo opeko in pospešijo njeno sušenje. Če se le-ta prehitro suši, razpoka.

Ko je opeka suha, jo s samokolnicami pripeljejo v peč. Tam jo zložijo eno na drugo in pri tem pazijo, da se opeka ne stika. Peč napolnijo do vrha. Ob robovih pa naložijo strešno opeko, ki stoji pokonci. Surovo opeko prekrijejo z žgano opeko, da preprečijo vdor zraka. Ko je peč zapolnjena, zadela jo še odprtino, skozi katero so vozili opeko. Tako je vse pripravljeno za žganje. Za kurjavo uporabljajo predvsem hrastova in bukova drva. Nekoč so jih plačevali z opeko, 500 opek za 144 m² drv (šest klafter). Za žganje 20 000 opek potrebujejo 12 klafter drv. Prvih dvanajst ur kurijo s šibkim ognjem (slika 6), nato pa z vedno močnejšim, dokler ni opeka razbeljena. Po 36 urah kurišča delno zazidajo. Kurijo približno 100 ur. Ko je opeka dovolj žgana, nehajo kuriti in popolnoma zaprejo kurišča, da ne pride v peč mrzel zrak in da se opeka počasi ohladi. Hlajenje opeke traja en teden. Na poljskih opekarnah poleg klasičnih zidakov delajo tudi polzidake (24 cm · 14,5 cm · 3 cm – za kmečke peči) ter strešno opeko (bobrovce). V enem dnevu delavci naredijo približno 1000 opek (eno trifo).

Slika 6: **Delavec pri žganju opeke**
(fotografirano 16. decembra 2005)

3.4 SPEČA KRALJICA SE PREBUJA

Lansko leto smo v okviru šole odšli na ekskurzijo v Kropo. Seznanili smo se z njihovo tradicionalno domačo obrtjo – kovaštvom in dobili idejo za našo raziskovalno nalogo.

Vsak, ki se vozi skozi Ljubečno, vidi stare propadajoče hiše, le malokdo pa ve, da so med njimi tudi edinstvene poljske opekarne. Poljske opekarne so etnološka značilnost našega kraja in kulturna dediščina Slovenije. Da bi ljudje, tujci, ki prihajajo v naš kraj občudovali »našo« domačo obrt, smo se odločili, da bomo naredili vse, da bi se speča kraljica zbudila iz svojega dolgega sna. Načrt, ki ga bomo v nadaljevanju predstavili, je z malo truda, s skupnimi močmi in z dobro voljo uresničljiv.

Z našim delom se strinja večina Ljubečanov, predstavniki krajevne skupnosti, prav tako pa tudi učitelji celjskih šol. Večina jih meni, da bi se domača obrt in poljska opekarna najbolje ohranili kot muzej. Tudi mi smo istega mnenja.

Če želimo narediti muzej, ki bo predstavljal našo domačo obrt, potrebujemo najprej primeren prostor. Za obnovitev smo si izbrali staro, še stoječo Samčevo poljsko opekarno (slika 7) in sušilnico (slika 8), ki stoji v njeni bližini, ker sta le-ti od vseh opekarn na Ljubečni najbolj avtohtoni. Največja težava, ki se pojavlja, je ta, da opekarna stoji na zemljišču, ki je namenjeno izgradnji dela avtoceste. S tem problemom so seznanjeni tudi na krajevni skupnosti. Zato bi bilo najprej potrebno poiskati primerno zemljišče, ki ga na Ljubečni ne manjka, kamor bi prestavili izbrano opekarno. Zemljišče bi naj zajemalo tudi manjši glinokop. V nadaljevanju bi s pomočjo restavratorjev izbrano opekarno prestavili in obnovili. Prav tako pa bi morali prestaviti in obnoviti tudi sušilnico. Celotno področje bi bilo potrebno zaščititi pred nepovabljenimi obiskovalci, da bi se muzej ohranil čim dlje.

Slika 7: **Samčeva opekarna**
(fotografirano 25. januarja 2006)

Slika 8: **Samčeva sušilnica**
(fotografirano 25. januarja 2006)

Muzej bi si lahko na začetku ogledale napovedane skupine obiskovalcev. V opekarni bi se obiskovalci seznanili z zgodovino domače obrti. Ogled bi vseboval tudi demonstracijo tradicionalnega postopka izdelave opeke: od priprave glin, gnetenja, do izdelave opeke in tudi žganja. Ker opekarji pri svojem delu uporabljajo različne pripomočke (samokolnica, model, sito, podstavek ...) (slika 9 in 10), bi bili na ogled tudi ti.

pri izdelavi opeke

Slika 10: Samokolnica v sušilnici
(fotografirano 16. decembra 2005)

V sam ogled bi vključili tudi delavnice. V njih bi se obiskovalci sami preizkusili v ročnem izdelovanju opeke. Najprej bi se preoblekli v delovna oblačila, nato bi izkopali glino v bližnjem glinokopu ter jo pričeli gnesti z nogami. S samokolnico bi pregneteno glino pripeljali do miz, na katerih bi jo oblikovali. Na voljo bi imeli več različnih manjših modelov, ki bi jih napolnili z glino. Ob zaključku bi na svoj model odtisnili še žig muzeja. Obiskovalci bi imeli tudi možnost izdelave drugih glinenih izdelkov. Opeko bi dali za teden dni sušiti, nato pa bi jo žgali v električni peči. Žgano opeko bi obiskovalcem kasneje tudi dostavili.

Poleg tega, da bi nudili ogled opekarne najavljenim skupinam, bi enkrat letno v sodelovanju z gasilskim društvom izvedli ciglarsko tekmovanje (slika 11). Društvo ima namreč svojo skupino, ki izdeluje opeko na povsem tradicionalen način. Predlagamo, da bi to tekmovanje izvedli na praznik opekarjev in ciglarjev, na dan sv. Ane, ki je 26. julija.

Slika 11: Ciglarsko tekmovanje

Kot smo že v uvodu napisali, je naša vizija uresničljiva s skupnimi močmi, zato se potrudimo in jo uresničimo.

4 ZAKLJUČEK

Naše raziskovalno delo je pri koncu. Ostane nam še zaključek, v katerem bomo predstavili ugotovitve, do katerih smo prišli.

Ugotovili smo, da so izmed številnih poljskih opekarn, ki so bile na Ljubečni nekoč, danes vidne še samo štiri. Dve od njih še obratujeta, dve pa propadata. Prebivalci Ljubečne zanje po večini poznajo izraz cigonce. Poznajo tudi postopek izdelave opeke, vendar ga niso videli. Postopek izdelave poznajo predvsem starejši ljudje, ki so v svoji mladosti delali v opekarnah. Tako Ljubečani kot predstavniki krajevne skupnosti in učitelji celjskih šol se strinjajo, da bi bilo za promocijo našega kraja dobro, če bi poljsko opekarno spremenili v muzej. Všeč jim je ideja, da bi s tem ohranili tradicionalno domačo obrt kraja. Veseli nas, da so Ljubečani pripravljene sodelovati pri izvedbi našega projekta. Učitelji, ki smo jih anketirali, pa bi z veseljem vključili ogled poljske opekarne in izdelavo opeke tudi v učni načrt. Seveda so poudarili, da to lahko storijo samo pri določenih predmetih, kot so spoznavanje okolja, narava in tehnologija, tehnika in tehnologija, likovna vzgoja, naravoslovje, slovenščina, zgodovina in zemljepis. Tudi krajevna skupnost je pokazala zanimanje za naš projekt. Pripravljene so finančno in organizacijsko pomagati pri uresnitvi projekta. Menijo, da bi muzej pripomogel pri promociji in razpoznavnosti našega kraja.

Zadovoljni smo, da smo vam lahko predstavili našo idejo, kako bi rešili eno, za naš kraj značilno ter kmalu že edinstveno poljsko opekarno. Takšno idejo so imeli učenci naše šole že pred leti, ko so naredili raziskovalno nalogo o zgodovini opekarstva. Že oni so bili mnenja, da se bo opekarstvo na Ljubečni ohranilo le v primeru organiziranosti in sodelovanja posameznikov, ki se ukvarjajo s to dejavnostjo kot s širšo skupnostjo. Pogrešali so tudi muzej opekarstva na prostem ter prikaz izdelave opeke. Ampak od takrat se ni nič spremenilo. Sedaj smo mi napisali nalogo o prebujanju speče kraljice.

Vendar smo se, tako kot pri vsakem drugem projektu, tudi mi srečali z manjšimi težavami. Zaradi gradnje izvoza avtoceste bi bilo potrebno s projektom pohiteti, saj bomo drugače izgubili še eno izmed poslednjih poljskih opekarn. Na zavodu za spomeniško varstvo smo izvedeli, da je Čatrova poljska opekarna zaščitena kot kulturni spomenik. Zato bi bilo potrebno zaščititi kot kulturni spomenik tudi muzej. Za realizacijo projekta je potrebno veliko dela. Nekaj pa lahko storimo tudi mi. Poleg ideje, kako prebuditi spečo kraljico in jo spremeniti v muzej, smo izdelali tudi brošuro o muzeju opekarstva na Ljubečni, s katero bi širši javnosti predstavili sam muzej in ljudi povabili na ogled le-tega.

Dandanes je svetovni splet način sodobnega komuniciranja, zato bi lahko izdelali tudi spletno stran, na kateri bi predstavili muzej, dejavnosti, ki se izvajajo v muzeju, predstavitev kraja ... Osnutek takšne strani smo naredili tudi sami, in sicer pri predmetu računalniška omrežja.

Vendar pa ideja, brošura in internetna stran niso dovolj. Če bi radi predstavili Ljubečno turistom, bi bil že skrajni čas, da se na Ljubečni ustanovi turistično društvo, ki bi pri našem projektu imelo vodilno vlogo.

Idej je še veliko. Tudi ljudje so pripravljene sodelovati. Potrkali smo na prava vrata. Sedaj lahko samo čakamo, kdaj se bodo odprla.

5 LITERATURA

5.1 PISNI VIRI

- BRECL, M.: Ljubečna skozi čas: Ob praznovanju praznika občine Celje na Ljubečni. Ljubečna: KS Ljubečna, 1986.
- BRECL, M., ur.: Opekarstvo v Ljubečni. Celje, 1972.
- ARČAN, P., AVŽNER, G., BRECL, B.: Kako smo živeli? Kmečke poljske opekarne. Raziskovalna naloga. Celje, 1986.
- DAUGUL, R., FEDERNSBERG, N., GODEC, N.: Opekarstvo v Ljubečni. Raziskovalna naloga. Ljubečna, 1999.

5.2 USTNI VIRI

- Gospa Anica Lenart, Ljubečna, 25. oktober 2005, ustni vir.
- Gospod Emil Hojnik, Ljubečna, 16. december 2005, ustni vir.
- Gospod Martin Grosek, Ljubečna, 20. december 2005, ustni vir.

6 PRILOGA

- BROŠURA

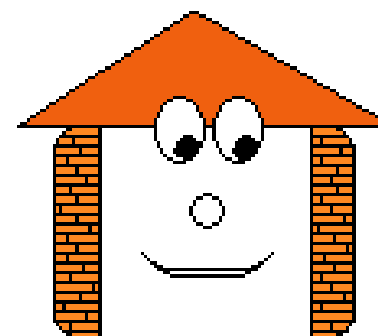
Ciglarsko tekmovanje

Na praznik opekarjev in ciglarjev, na dan sv. Ane, ki je 26. julija, izvedemo v sodelovanju z gasilskim društvom ciglarsko tekmovanje.

Skupine tekmujejo v količini izdelane opeke v določenem času na povsem tradicionalen način.

Muzej opekarstva na Ljubečni

AVTORJI:
Katja Gorenšek
Vid Hojnik Pešec
Maja Jakob

Ljubečna, 2006

Zgodovina

Opekarstvo je bilo na Ljubečni že od nekdanj dopolnilna dejavnost, ki je kmetom nudila dodaten vir zaslužka.

Na Ljubečni se poljske opekarne ali cigonce prvič omenjajo leta 1820.

V začetku 20. stoletja je bilo na Ljubečni 50 cigonc, ob začetku 2. svetovne vojne pa le še 32.

Po letu 1945 so ročno izdelavo opeke začeli opuščati.

Danes so na Ljubečni vidne le še štiri poljske opekarne. Dve izmed njih še ohranjata tradicionalno domačo obrt, ena sameva, ena pa je preurejena v muzej opekarstva.

Delavnice

KOPANJE IN GNETENJE GLINE

V bližnjem nahajališču gline obiskovalci izkopljejo glino. Sledi gnetenje gline po tradicionalnem postopku.

IZDELOVANJE OPEKE

Obiskovalci na mizah s pomočjo različnih modelov oblikujejo glino. Na opeko odtisnejo še žig opekarne.

IZDELOVANJE OSTALIH GLINENIH IZDELKOV

Poskrbljeno je tudi za ljubitelje umetnosti. Ti lahko iz gline ustvarijo še druge izdelke.

č